

DÜNYA TÜBERKÜLOZ GÜNÜ (24 MART 2023)

Verem (tüberküloz), bulaşıcı bir hastalıktır. Vereme neden olan *Mycobacterium tuberculosis* adlı basildir. Verem mikrobi hasta kişiden sağlıklı kişiye başlıca hava yoluyla bulaşır. Bulaştırıcı olan hastalar özellikle akciğer ve gırtlak veremi olanlardır. Öksürük, konuşma, şarkı söyleme gibi solunum faaliyetleri ile basiller havaya saçılır, uygun şartlarda uzun süre havada asılı kalabilirler. Bu basilleri alan kişilerin bir kısmında basiller hastalık oluşturmada, uyur durumda akciğerde yıllarca kalıp, vücut direncinin düştüğü bir durumda hastalık oluşturabilirler. Diğer bir kısmında ise kısa süre içinde hastalık ortaya çıkar.

Hastalığın gelişme riski basillerle karşılaştıktan sonraki ilk 2 yılda en fazladır. Ancak verem basili ile karşılaşanların %30'unda verem mikrobi akciğerlere kadar ulaşmayı başarır. Bu hastaların da yalnızca %10'unda yaşamalarının bir döneminde verem hastalığı gelişme ihtimali vardır.¹ Buna göre verem hastası ile karşılaşanların verem hastalığına yakalanma riski, grip gibi hastalıklarla karşılaştırıldığında çok düşüktür. Buna karşılık özellikle çocukların, yaşlıların, vücut direncini düşüren başka hastalığı olanların (kansere, şeker hastalığı gibi) veya vücut direncini düşüren ilaçlar kullananların özellikle dikkatli olması gereklidir.

Veremin tedavisi mümkündür. Ülkemizde tedavisi, ilaçları, takibi ücretsizdir. Tedavi olmayan, tedavisini düzenli sürdürmeyen hastalarda öldürücü olabilir. Verem önemli bir halk sağlığı sorunudur. Her yıl dünyada yaklaşık 9 milyon insan verem hastalığına yakalanmaktadır.² Yaklaşık bir buçuk milyon insan da bu hastalıktan ölmektedir.

Tüberküloz hastalığına yakalanan insanların çoğu gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır, fakat tüberküloz enfeksiyonu tüm dünyada görülmektedir. Tüberküloz enfeksiyonu geçiren insanların yaklaşık yarısı 8 ülkede bulunmaktadır. Bu ülkeler Bangladeş, Çin, Hindistan, Endonezya, Nijerya, Pakistan, Filipinler ve Güney Afrika'dır.³

1882 yılında tüberküloz basili bulan Robert Koch'un bu önemli keşfini Berlin'de bir tıp kongresinde bildirdiği 24 Mart tarihi "**Dünya Tüberküloz Günü**" olarak anılmakta ve önemli bir bulaşıcı hastalık olma özelliğini günümüzde de sürdüren tüberküloza karşı toplumun farkındalığını arttırmak amaçlanmaktadır.⁴

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 2023 yılı tüberküloz günü temasını 'Evet! Tüberkülozu bitirebiliriz' anlamına gelen '**Yes! We can end TB!**' olarak tanımlamıştır. Yapılan çalışmalar ve yayımlanan raporlara göre 2000 yılından beri 74 milyon insanın tüberküloz sebebi ile hayatını kaybetmesi önlenmiştir. 2021 yılında 10.6 milyon insanın tüberküloza yakalandığı ve yine 2021 yılında 1.6 milyon insanın tüberküloz sebebi ile hayatını kaybettiği kayıtlara geçmiştir.⁵

Dünya Sağlık Örgütü tüberküloz hastalığının tüm dünyada yayılmasını önlemek adına 2015 yılında başladıkları Tüberkülozu sona erdirmeye stratejileri 'The end TB strategy' ile yeni vaka sayılarında 2035

¹ [Internet] <https://toraks.org.tr/site/news/4135> Erişim: 10.03.2023.

² [Internet] <https://asi.saglik.gov.tr/liste/37-tuberkuloz-verem.html> Erişim: 10.03.2023.

³ [Internet] https://www.who.int/health-topics/tuberculosis#tab=tab_1 Erişim: 10.03.2023.

⁴ [Internet] <https://www.ekmud.org.tr/haber/497-dunya-tuberkuloz-gunu> Erişim: 11.03.2023.

⁵ [Internet] <https://www.who.int/campaigns/world-tb-day/2023> Erişim: 11.03.2023.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-36)

yılına kadar %90 azalmayı amaçlamaktadırlar. Dünya Sağlık Örgütü; hasta merkezli, kolay erişimi olan tedaviyi sağlamak ve insanları hastalıktan koruma hedefleri ile hareket etmektedir.⁶

Sağlık Bakanlığı tarafından en son yayınlanan Türkiye’ de Verem Savaş 2020 Raporu’na göre; TB halen dünyadaki hastalık ve ölüm nedenleri sıralamasında ilk 10 nedenin arasında yerini korumaktadır. Son 13 yıl içerisinde ise yeni oluşan vaka sayısında azalma giderek devam etmektedir.⁷ DSÖ Küresel Tüberküloz 2022 Raporuna göre COVID-19 pandemisinin, tüberkülozun tanı ve tedavisine erişim ve hastalık yükü üzerindeki olumsuz etkisi olmuştur. En belirgin etki, yeni tüberküloz tanısı alan hasta sayısındaki azalma olmuştur. 2019’da 7,1 milyon olan bu sayı, 2020’de 5,8 milyona düşmüştür.⁸

Tüberküloz tedavisinde başarı, hastanın kendi bakım sorumluluğunu üstlenmesi ve ilaçlarını düzenli şekilde kullanması ile mümkündür. Tedavi programına uyumsuz olmak; ilaçların etkinliğini azaltarak enfeksiyon sürecinin uzamasına, ilaç direncine, hastalığın tekrarına ve ölüme yol açabilmektedir. Ayrıca toplumda hastalığın bulaşma olasılığı ve tedavi maliyeti de artmaktadır. Ülkemizde ilaç uyumsuzluğunun önlenmesi amacıyla Doğrudan Gözetimli Tedavi (DGT) uygulanmaktadır.

Tüberküloz tedavisi iki ay süren başlangıç ve dört ile altı ay süren idame dönemlerini içerir. Bu uzun tedavi süresi boyunca tedaviye uyumsuzluk ya da tedavinin yarıda kesilmesi gibi çeşitli nedenlerle ilaçlara dirençli tüberküloz olguları gelişebilmektedir. Bu durum ise hem bireylerin hem de tüm toplumun sağlığı tehdit edebilmektedir.

Kişinin ve toplumun tüberküloz hastalığından korunmasındaki en önemli faktör, hastalığın erken tanısının konulması ve en kısa sürede etkili tedavisinin yapılmasıdır. Bu nedenle 2-3 haftadan uzun süren öksürük, ateş, gece terlemesi, iştahsızlık, kilo kaybı gibi şikayetleri olanların tüberküloz açısından tetkik edilmesi için verem savaş dispanserilerine ya da bir başka sağlık kuruluşuna müracaat etmesi gerekmektedir.⁹

10

⁶ [Internet] <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HTM-TB-2015.19> Erişim: 12.03.2023.

⁷ [Internet] [https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/kurumsal/yayinlarimiz/Raporlar/Turkiyede Verem Savasi 2020 Raporu.pdf](https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/kurumsal/yayinlarimiz/Raporlar/Turkiyede%20Verem%20Savasi%20Raporu.pdf) Erişim: 12.03.2023.

⁸ [Internet] <https://www.ivsd.org.tr/verem/detay/98> Erişim: 12.03.2023.

⁹ [Internet] <https://toraks.org.tr/site/resources/aegrotationes/p/4> Erişim: 12.03.2023.

¹⁰ [Internet] <https://www.who.int/campaigns/world-tb-day/2023> Erişim: 20.03.2023.